

1. VTNKA bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teismo statusas ir veiklos pagrindai

1.1. VTNKA bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teismas yra visiškai nuo nieko nepriklausomai pačių ūkio subjektų – konkretaus vidinio-komercinio sandorio ir iš jo kilusio ginčo šalių arbitražiniu susitarimu *ad hoc* (tam kartui) sudarytas ir nuolatinio arbitražo institucijos VšĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (sutrumpintai – VTNKA arba Vilniaus arbitražas) administruojamas trečiųjų tipo teismas-tribunolas (angl. *arbitral tribunal of general competence*), vykdamas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – LR KAI), kitų teisės aktų nustatytas ir sprendžiamo ginčo šalių arbitražiniu susitarimu deleguotas arbitravimo-teismines funkcijas, reikiamas tam kilusiam tarp jų ginčui išnagrinėti ir išspręsti tame jų sudarytame bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teisme.

1.2. Vidaus (nacionalinio) verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) nesutarimas, kilęs iš šalies viduje ūkinei veiklai sudaromo sandorio (komercinės sutarties) arba iš vidinio nesutarinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) civilinio-teisinio santykio, kurio visos šalys (ieškovas, atsakovas, trečiasis suinteresuotas asmuo) yra Lietuvos ūkio (teisės) subjektai – juridiniai arba fiziniai asmenys ar jų jungtiniai dariniai, arba ginčo dalykas (objektas) yra pavaldus Lietuvos Respublikos jurisdikcijai.

1.3. Organizuojant ir administruojant bylų išnagrinėjimo procedūras ir aptarnaujant arbitražo teismus, sudaromus konkretiems nacionalinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti, VTNKA vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) ir LR KAI (Žin., 2012, Nr.76-3932) nuostatomis, taip pat jų pagrindu parengto, nustatyta tvarka patvirtinto ir taikytino vidinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamento ir jo priedų taisyklėmis.

1.4. VTNKA administruojami arbitražo teismai (vienasmeniai ir kolegialūs), sudaryti (paskirti) konkretiems nacionalinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti, savo arbitražinėje-teisminėje veikloje vadovaujasi, be aukščiau (3.3 p.) nurodytų teisės aktų, dar ir ginčijamo sandorio (sutarties) ir jam reguliuoti taikytinomis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK), kitų Lietuvos nacionalinės ir Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių nacionalinius komercinius teisinius santykius, materialinės teisės nuostatomis tiek, kiek jos taikytinos sprendžiamo ginčo atvejui ir suderinamos su įstatymiais (LR CK 1.5 str., LR CPK 3 str.) teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

1.5. Šalims pasirinkus vidaus verslo ginčui išspręsti arbitražo *ad hoc* tvarką pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą ir esant jų pavedimui VTNKA veikti arbitrus skiriančiosios institucijos teisėmis arba bet kuriai iš ginčo šalių pasirinkus šią instituciją atstovauti jos interesams ir/arba teikti pagalbą to Reglamento 5-6 str. nustatytais teisiniais pagrindais, VTNKA kompetentingas suteikti reikiamas arbitražo procedūros organizavimo ir arbitražo teismo *ad hoc* aptarnavimo paslaugas (veikiant minėto UNCITRAL Arbitražo reglamento ir jo „A“ ir „B“ prieduose nustatytų teisių galimybių ribose) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA patvirtintus verslo ginčams išspręsti rekomenduojamų arbitrų sąrašus.

1.6. Esant bet kurios ginčo šalies arba abipusiam jų suinteresuotumui sureguliuoti (pašalinti) bet kokį komercinį nesutarimą mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinimo procedūros būdu (be arbitražo ir valstybinių teismų privalomojo vykdymo jurisdikcijos), VTNKA kompetentingas suteikti mediacijos (sutaikinimo) procedūros organizavimo paslaugas (pagal LAA Verslo ginčų mediacijos centro arba UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų taisykles) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA patvirtintus verslo nesutarimams sureguliuoti rekomenduojamų mediatorių sąrašus.

2. Vidaus (nacionalinio) verslo ginčai, teisingi VTNKA administruojamiems Nacionalinio komercinio arbitražo teismams

2.1. VTNKA administruojamiems Nacionalinio komercinio arbitražo teismams teisingi verslo ginčai, kilę iš ūkio subjektų sudaromų šiose ūkinės veiklos srityse vidinių komercinių sandorių (sutarčių) ir iš nesutarinių (deliktinės atsakomybės ar kt.) civilinių-teisinių santykių:

1) **vidaus prekyboje** - ginčai, kilę iš vidinių pirkimo-pardavimo sandorių, įskaitant nesutarimus dėl prekių tiekimo, jų paskirstymo (distribucijos), franšizės ir iš kitų su vidine prekių ir paslaugų apyvarta susijusių sandorių ir nesutarinių civilinių-teisinių santykių;

2) **vidinių pramoninių (gamybinių) verslų srityse** – ginčai, kilę iš įmonių vidinio pramoninio bendradarbiavimo, įskaitant bendrų įmonių ir kitokių jungtinių ūkinių darinių (susivienijimų) steigimo, jų jungtinės veiklos, bendrų gamybinių užsakymų vykdymo ir iš kitokių bendros gamybinės-komercinės veiklos sandorių ir nesutarinių civilinių-teisinių santykių;

3) **vidinių statybinių verslų srityse** – ginčai, kilę iš statybų projektavimo, rangos, subrangos ir iš kitų su statybiniais-inžineriniais darbais bei paslaugomis susijusių vidinių sandorių ir nesutarinių civilinių-teisinių santykių;

4) **vidinių pervežimų verslų srityse** – ginčai, kilę iš krovinių ir keleivių pervežimų sausumos (kelių, geležinkelių), vandens (jūrų, upių) ir oro transporto priemonėmis, krovinių ekspedijavimo, agentavimo, logistikos ir iš kitų su vidiniais pervežimais susijusių sandorių ir nesutarinių civilinių-teisinių santykių;

5) **vidinių kreditavimo-finansavimo verslų srityse** – ginčai, kilę iš bankinių, draudiminių ir kitokių vidinių finansinių paslaugų teikimo, vidinių atsiskaitymų, investavimų, disponavimų vertybiniais popieriais ir kitomis finansinėmis vertybėmis vidinių sandorių ir nesutartinių civilinių-teisinių santykių;

6) **vidinių energetinių verslų srityse** – ginčai, kilę iš energetinių išteklių (elektros energijos, naftos, dujų ir kt.) pirkimo-pardavimo, tiekimo ir kitokių su energetika susijusių vidinių sandorių ir nesutartinių civilinių-teisinių santykių;

7) **vidinių medicininių-farmacinių verslų srityse** – ginčai, kilę iš medicininės ir veterinarinės įrangos, medikamentų, farmacijos produkcijos gamybos, pirkimo-pardavimo, tiekimo, panaudojimo ir kitų su sveikatos apsauga ir veterinarija susijusių vidinių sandorių ir nesutartinių civilinių-teisinių santykių;

8) **pramoninės-intelektinės nuosavybės apsaugos srityse** – ginčai, kilę iš vidinių mokslinio tyrimo, projektavimo-konstravimo darbų ir kitokios inžinerinės-kūrybinės veiklos sandorių, taip pat iš meno, literatūros, muzikos ir kitokia intelektine veikla sukurtų vertybių panaudojimo ir jų autorių teisių apsaugos vidinių civilinių-teisinių santykių;

9) **vidinių elektroninių informacinių-komunikacinių technologijų verslų srityse** – ginčai, kilę iš informacinių technologijų, e.telekomunikacijų, e.komercijos ir kitų e.technologinių priemonių diegimo ir jomis teikiamų paslaugų vidinių sandorių ir nesutartinių civilinių-teisinių santykių;

10) **vidinių agrarinių verslų srityse** – ginčai, kilę iš žemės, miškų, vandens ir kituose su gamtinių išteklių eksploatacija susijusiuose ūkinės veiklos sektoriuose sudaromų vidinių sandorių ir nesutartinių civilinių-teisinių santykių;

11) **kitose vidinės ūkinės-komercinės veiklos srityse** – ginčai, kurių išsprendimo teisė pagal sandorio šalių arbitražinius susitarimus deleguojama VTNKA administruojamiems Nacionalinio komercinio arbitražo teismams.

2.2. VTNKA Sekretariatui neteiktini ieškiniai išspręsti vidinio verslo ginčus, kurių sprendimo teisė pagal Lietuvos įstatymus, tarptautinės privatinės teisės aktus arba sandorių šalių sudarytus susitarimus priskirta valstybinių teismų arba kitų (ne arbitražo) institucijų kompetencijai ir jurisdikcijai.

3. Ieškinio nagrinėjimui VTNKA administruojamame bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teisme teisinė prielaida

3.1. Būtina ieškinio nagrinėjimui bet kuriame VTNKA administruojamame arbitražo teisme teisinė prielaida bet kokiam tarptautinio ar vidinio (nacionalinio) verslo (komerciniam) ginčui išspręsti yra arbitražinis susitarimas, kuris gali būti įforminamas komercinėje sutartyje (kontrakte) ar kitame su sandoriu susijusiam dokumente įrašyta arbitražo išlyga, arba atskirai nuo pagrindinės verslo (komercinės) sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu, arba kitokia šalių valios išraiškos rašytine forma, arba atsakovo praktiniais (konkludentiniais) veiksmais, bylojančiais apie jo sutikimą, kad ginčas būtų sprendžiamas VTNKA administruojamame arbitražo teisme.

3.2. Ūkio subjektams – vidinio verslo (komercinių) sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su vietiniais verslo partneriais sutarčių kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota VTNKA administruojamam bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teismui, siūloma įrašyti jose vidiniams verslo sandoriams taikytiną šią tipinę to arbitražo teismo išlygą:

"Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente nustatyta tvarka".

3.3. Esant bet kurios sandorio šalies pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA administruojamam arbitražo teismui, vidinio verslo sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) teisinės institucijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybės teismui arba VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente nustatyta tvarka“.

3.4. VTNKA administruojamų specializuotų arbitražo teismų išlygų pavyzdines formas (lietuvių, anglų ir rusų kalbomis) ir arbitražo išlygų, įrašomų į vidines verslo sutartis pavyzdines formas (lietuvių kalba) žiūrėti LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Arbitražo išlygos“.

4. Bylos iškėlimo, nagrinėjimo ir sprendimo įvykdymo tvarka

4.1. Bylos iškėlimo ir nagrinėjimo VTNKA administruojamame bendros kompetencijos Nacionalinio komercinio arbitražo teisme sąlygos vidaus verslo (komerciniam) ginčui išspręsti bendrąja arbitražinio proceso tvarka aptartos minėto NKA Reglamento II skirsnyje.

4.2. VTNKA administruojamų specialios kompetencijos (specializuotų) arbitražo teismų veiklos pagrindai, nagrinėjant ir sprendžiant juose vidinio verslo ginčus, aptarti minėto NKA Reglamento atitinkamuose prieduose.

4.3. VTNKA teikiamų paslaugų specifika sprendžiant vidinio verslo ginčus arbitražo *ad hoc* tvarka pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą yra aptarta to Reglamento 5-6 str. ir jo „A“ ir „B“ prieduose.

4.4. Tarptautinio ir vidinio verslo ginčų sureguliuavimo galimybės mediacijos ar kitokio tarpininkavimo-sutaikinimo būdu aptartos LAA Tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros reglamente (Žin., 2007, Nr.101-4143), LAA Verslo ginčų mediacijos centro veiklos taisyklėse, UNCITRAL Sutaikinimo reglamente (žr. LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Mediacija“).

4.5. VTNKA administruojamų arbitražo teismų (bendros kompetencijos ir specializuotų) sprendimai, priimti dėl išspręstų vidinio (nacionalinio) verslo ginčų, privalomai įvykdytini Lietuvoje LR CPK ir LR KAI nustatyta tvarka.